

УДК 159.9:37.015.3:316.48

THE IMPACT OF THE WAR ON CONFLICT IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE

ВПЛИВ ВІЙНИ НА КОНФЛІКТНІСТЬ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Romanova A.A. / Романова А.А.

d.ec.s., prof. / д.ек.н., проф.

ORCID: 0000-0001-7336-1032

*Херсонський державний університет, м. Херсон (дистанційно)**Kherson State University (remotely),**Florida State University, Таллахасі, Флорида, США**600 W College Ave, Tallahassee, FL, USA, 32306*

Анотація. Метою дослідження є виявлення особливостей конфліктів в освітніх закладах України під час повномасштабної війни, зокрема виявлення факторів, що формують рівень конфліктогенності та ставлення до ефективності розв'язання конфліктів серед різних учасників освітнього процесу (УОП). Вибірка становила 1035 УОП, що представляли п'ять категорій: педагоги, адміністративний персонал, здобувачі освіти (15–19 років), їхні батьки/опікуни та шкільні психологи/соціальні педагоги. Було розроблено авторську методику, яка включала 30 змішаних запитань, емпіричні дані збиралися онлайн у вересні–жовтні 2024 р. та аналізувалися за допомогою програми SPSS. Залежності виявлялися тестами коефіцієнта кореляції Пірсона (r). Результати свідчать про значущу залежність між категорією УОП та рівнем оцінки частоти конфліктів під час війни; між категорією УОП та оцінкою ефективності їхнього вирішення. Емпірично доведено, що повномасштабне вторгнення посилює напруженість освітнього клімату, особливо серед педагогів та адміністрації, і збільшує кількість конфліктів, водночас знижуючи задоволеність механізмами їх розв'язання серед учнів і батьків. Результати мають практичну цінність для освітньої політики: рекомендовано посилити психологічну підтримку освітян, упроваджувати програми профілактики вигорання та інституційні стратегії управління конфліктами.

Ключові слова: освітній клімат, конфлікти, освітні заклади, повномасштабне вторгнення, Україна.

Abstract. The purpose of this study is to identify the characteristics of conflicts in Ukrainian educational institutions during the full-scale war, particularly the factors shaping the level of conflict intensity and attitudes toward the effectiveness of conflict resolution among different participants in the educational process (EP). The sample included 1,035 EP participants representing five categories: teachers, administrative staff, students (aged 15–19), their parents/guardians, and school psychologists/social educators. An original methodology was developed, consisting of 30 mixed-format questions. Empirical data were collected online in September – October 2024 and analyzed using SPSS software. Relationships were examined using Pearson's correlation coefficient (r). The results indicate a significant association between the EP participant category and the assessment of conflict frequency during the war, as well as between the participant category and the evaluation of conflict resolution effectiveness. It was empirically confirmed that the full-scale invasion intensifies the tension of the educational climate, particularly among teachers and administrators, and increases the number of conflicts, while simultaneously reducing satisfaction with conflict resolution mechanisms among students and parents. The findings hold practical value for educational policy: it is recommended to strengthen psychological support for educators, implement burnout prevention programs, and develop institutional conflict management strategies.

Key words: *educational climate, conflicts, educational institutions, full-scale invasion, Ukraine.*

Вступ.

Повномасштабна війна в Україні, яка триває з 24 лютого 2022 року, суттєво змінює психоемоційний клімат українських закладів освіти, впливаючи на ментальне здоров'я всіх учасників освітнього процесу, зокрема на рівень та особливості конфліктів в освітньому середовищі. Сучасні дослідження у країнах, що пережили збройні конфлікти (наприклад, Сирія, Ірак, Афганістан), демонструють негативний вплив воєнних дій на освітнє середовище та психічне здоров'я педагогічних працівників і учнів; демонструють залежності між частотою конфліктів (Betancourt et al., 2013; Tol et al., 2011). В Україні такі дослідження є вкрай актуальними, оскільки війна не лише призводить до фізичних та матеріальних втрат, а також до метальної травматизації населення, пов'язаної з переживанням втрати, невизначеністю майбутнього та явищем вимушеного переміщення значної частини населення, включаючи освітян та учнів (Bogic et al., 2015).

Основний текст.

Результат кореляції за Пірсоном показав, що існує статистично значуща кореляція між категорією УОП та оцінкою зміни частоти конфліктів ($r(1037) = 0,13$, $p = <,001$). Аналіз проведеного дослідження упродовж 2022-2024 навчальних років свідчить про значне зростання частоти конфліктів у представників адміністрації освітніх закладів. Виявлено, що саме адміністративний персонал (директори, заступники директорів, тощо) частіше за інших категорій УОП відзначає посилення конфліктів (22,22% – «Так», 25,93% – «Швидше так, ніж ні»). Найменше частоту зміну конфліктів відзначають здобувачі освіти (рисунок 1).

Аналіз результатів щодо *методів вирішення конфліктних ситуацій* виявив тенденцію до «замороження конфлікту», а саме більше 22% учасників освітнього процесу не застосовують жодних методів для розв'язання конфліктної ситуації, яка склалася (таблиця 1). Це може свідчити або про інфантилізм УОП, або про пригнічений психоемоційний стан, або про невміння

вирішувати конфлікти, відсутність певних знань та навичок. При цьому категорії психологів/соціальних педагогів та викладачів/учителів більше за інших схильні вдаватися до компромісів, натомість відсутність будь-яких спроб урегулювати конфлікт («замороження конфлікту») характерно для менш ніж 3% даних категорій УОП. Водночас здобувачі освіти та їхні батьки/опікуни найчастіше оцінюють методи розв'язання конфліктів в українських освітніх закладах як тактику «не робити нічого» та вдаватися до заморожування конфлікту, тобто відсутності дій по вирішенню конфлікту.

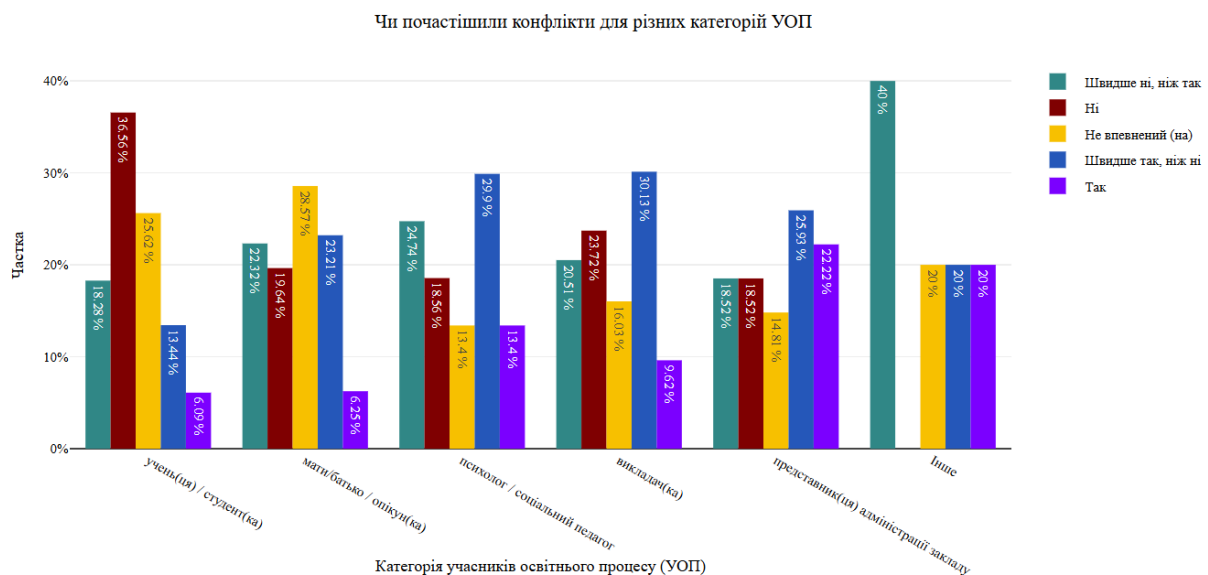

Рисунок 1 – Зміна рівня конфліктів для різних категорій УОП

Джерело: власне дослідження автора

Таблиця 1 – Дані дослідження щодо методів вирішення конфліктів

Методи вирішення конфліктів	%
Ніяк (ситуація «замороженого конфлікту»)	22,58%
Знаходження компромісу між учасниками конфлікту	19,80%
Співробітництво, спільне розв'язання конфліктної ситуації	18,71%
Відступ однієї зі сторін конфлікту	14,32%
Продовження конкуренції до перемоги однієї зі сторін	7,66%
Пристосування до конфліктної ситуації	6,60%
Інше	10,33%
Всього	100%

Джерело: власне дослідження автора

Виявленими особливостями конфліктного процесу в українських закладах освіти під час війни стали результату аналізу *ефективності методів вирішення конфліктів* відносно категорії учасника освітнього процесу. Тут простежується певна кореляція Пірсона ($r(1035) = 0,19, p = <,001$), а саме батьки/опікуни та учні/студенти найгірше оцінюють ефективність вирішення конфліктів. Так, 18,1% батьків/опікунів не задоволені та частково не задоволені вирішенням конфліктів у навчальному закладі, серед здобувачів освіти така частка сягає 11,08%, хоч серед педагогів така частка складає 12,8%, але вони мають відносно менший відсоток повного незадоволення, ніж часткового, також серед цієї категорії більше тих, хто повністю або частково задоволений вирішенням конфліктів (72,44%). Найбільше задоволені ефективністю вирішення конфліктів – представники адміністрації освітніх закладів, а саме 81,48% з них повністю або частково задоволені втручанням (рисунок 2).

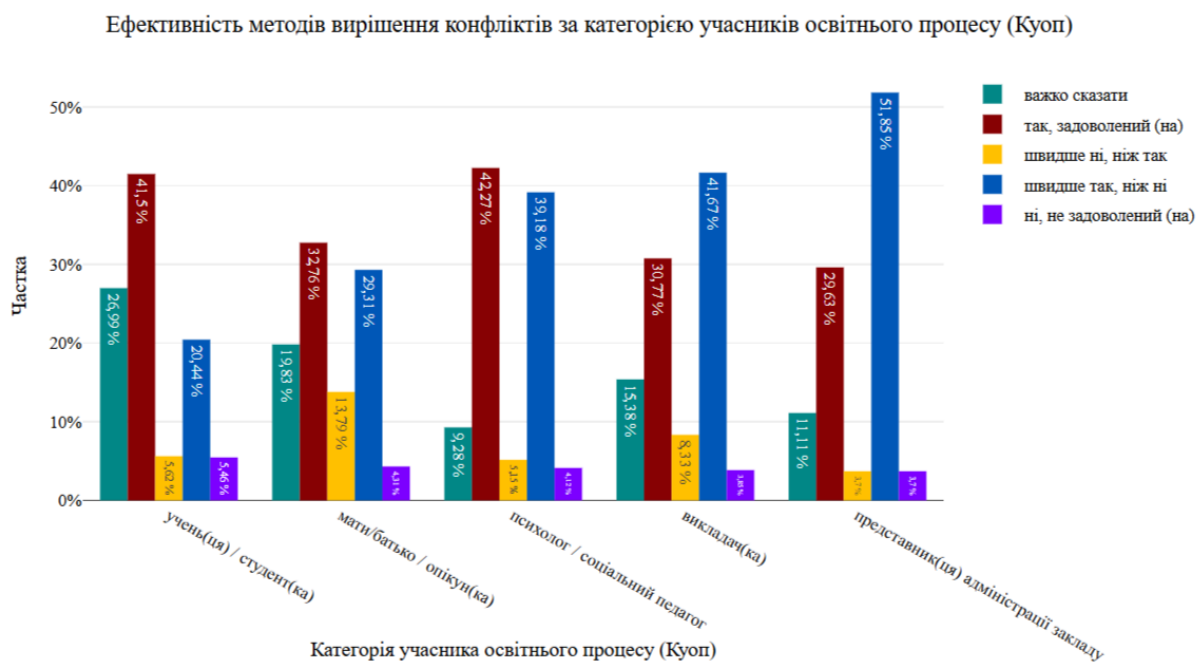

Рисунок 2 – Оцінка ефективності вирішення конфліктів різними категоріями УОП

Джерело: власне дослідження автора

Щодо *суб'єктів вирішення конфліктів*, то трохи більше половини респондентів надають перевагу самостійному вирішенню конфліктів, без

залучення третьої сторони, за послугами психолога/соціального педагога звертаються лише 18,67% учасників освітнього процесу, не зважаючи на те, що у кожному українському освітньому закладі ці спеціалісти є у колективі та їхні послуги безкоштовні для УОП. Щодо залучення медіатора, як професійного фахівця у вирішенні конфліктів, то таку відповідь надав лише один респондент(ка) з усієї сукупності вибірки.

Таким чином, результати дослідження підтверджують необхідність посилення психологічної та тренінгової підтримки адміністративного персоналу освітніх закладів щодо ефективного розв'язання конфліктних ситуацій.

Висновки.

Було розглянуто вплив війни на рівень та особливості конфліктності в освітніх закладах України. Були отримані результати, які вказують на структурну вразливість педагогів та адміністрації, а також незадоволеність батьків/опікунів ефективністю розв'язання конфліктів у освітніх закладах. Поєднання індивідуальних (копінг, ресурси) й інституційних (клімат, правила, підтримка) втручань у рамках визнаних моделей освітнього клімату видається найбільш перспективною стратегією зниження психоемоційного напруження та підвищення стійкості освітніх спільнот під час війни. Також рекомендується впровадження організаційних протоколів підтримки освітнього клімату у кризових ситуаціях, програми підвищення стресостійкості педагогів і заходи з конфлікт-менеджменту, адаптовані до регіональних умов і специфіки професійних ролей.

Література:

1. Betancourt, T. S., McBain, R., Newnham, E. A., & Brennan, R. T. (2013). Trajectories of internalizing problems in war-affected Sierra Leonean youth: Examining conflict and postconflict factors. *Child Development*, 84(2), pp. 455-470. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2012.01861.x>
2. Bogic, M., Njoku, A., & Priebe, S. (2015). Long-term mental health of war-

refugees: a systematic literature review. *BMC International Health and Human Rights*, 15(1), Article 29. <https://doi.org/10.1186/s12914-015-0064-9>

3. Johnsen, B. H., & Bele, I. V. (2013). Parental involvement in school: What hinders and what promotes dialogue? *Scandinavian Journal of Disability Research*, 15(4), 330–347. <https://doi.org/10.1080/15017419.2012.676564>

4. Low, S., Zhang, J., & Espelage, D. L. (2023). Parent–adolescent conflict and emotional dynamics: Links with conflict resolution. *Journal of Adolescence*, 98, 1–12. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2023.06.001>

5. Romanova, A., & Fuentes, V. (2024, April). An American experience of mental health support in educational environments. *Psychology of the City and Citizens: Prospection and Retrospection* : Proceedings of the International Scientific and Practical Online Conference , pp. 13–16.

6. Sellman, E. (2011). Peer mediation services for conflict resolution in schools: What transformations in activity characterise successful implementation? *British Educational Research Journal*, 37(1), pp. 45–60. <https://doi.org/10.1080/01411920903420046>

7. World Bank. (2022). *Ukraine education sector review: Impact of the war on education*. World Bank Group. <https://documents.worldbank.org>

Тези підготовлені в рамках Програми «*At-Risk Mental Health Support for Ukrainian Teachers & Students*» за підтримки Посольства США в Україні

Тези відправлено: 24.08.2025 р.

© Романова А.А.